SWEDISH NATIONAL HERITAGE BOARD
RIKSANTIKVARIEÄMBETET

Antikvariska aspekter på brandskydd utifrån RAÄ:s perspektiv

Kersti Lilja
Kulturmiljöavdelningen

Bevara, använda och utveckla kulturarvet

SWEDISH NATIONAL HERITAGE BOARD
RIKSANTIKVARIEÄMBETET

Vad är kulturarv?

SWEDISH NATIONAL HERITAGE BOARD
RIKSANTIKVARIEÄMBETET

Brandskydd av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse

SWEDISH NATIONAL HERITAGE BOARD
RIKSANTIKVARIEÄMBETET

Brandskydd och skyddad bebyggelse

- Varsamhetskravet i Plan- och bygglagen (PBL) gäller alla byggnader utan undantag. Det innebär att risken för inverkan på kulturvärden måste beaktas vid ändringar i de flesta byggnader.

- En liten del av det svenska byggnadsbeståndet skyddas som byggnadsminnen och kyrkliga kulturminnen enligt kulturmiljölagen (KML) samt statliga byggnadsminnen enligt förordning (2013:558) om statliga byggnadsminnen (FSBM).

SWEDISH NATIONAL HERITAGE BOARD
RIKSANTIKVARIEÄMBETET

Statliga byggnadsminnen förordningen (2013:558) om statliga byggnadsminnen (FSBM)

statliga byggnadsminnen 279
byggnader **1935**

Byggnadsminnen, Kyrkobyggnader kulturmiljölagen (1988:950) (KML)

byggnadsminnen (3 kap) 2279
byggnader **8708**

kyrkliga kulturminnen (4 kap) 3454
byggnader **4035**

Totalt antal byggnader: 14 678

SWEDISH NATIONAL HERITAGE BOARD
RIKSANTIKVARIEÄMBETET

Exempel på byggnadsminnen

ONAL HERITAGE BOARD
VARIEÄMBETET

Exempel på statliga byggnadsminnen

SWEDISH NATIONAL HERITAGE BOARD
RIKSANTIKVARIEÄMBETET

Roller och ansvar statliga byggnadsminnen

RÄÄ

- Föreslår nya SBM till regeringen som beslutar och häver SBM
- Beslut om skyddsnivå – kulturhistoriskt värde
- Samråd vårdprogram
- Tillsyn
- Beslut om ändringar

SFV, TRV, NVV, SjöV, FortV, KDF, SLU

- Förvaltningsansvar
- Tar bl.a. fram vårdprogram
- Ansvarar för brandskyddsarbete och relevant brandskydd

Statliga byggnadsminnen, skyddsbestämmelser

SWEDISH NATIONAL HERITAGE BOARD
RIKSANTIKVARIEÄMBETET

Skyddsbestämmelser för det statliga byggnadsminnet
Kronobageriet, Kusen 2, Stockholms kommun och län

Skyddsbestämmelser

Byggnadsminnet omfattar hela fastigheten. Följande skyddsbestämmelser ska gälla för byggnadsminnet:

1. Det avgränsade området får inte ytterligare bebyggas eller på annat sätt förändras. Inom området får inte vidtas sådana åtgärder med markbeläggning, murar, plank och vegetation som minskar områdets kulturhistoriska värden.

2. Byggnaden ska vårdas och underhållas så att den inte förfaller. Vård- och underhållsarbeten ska utföras med material och metoder som är anpassade till byggnadens egenart på ett sådant sätt att byggnadens kulturhistoriska värden bevaras. Materialen ska vara kompatibla med varandra och metoderna, möjliggöra framtida underhåll, vara återbehandlingsbara och anpassas i egenskaper såsom kulör och ytstruktur till byggnadsminnet.

3. Byggnaden får inte rivas, vare sig i sin helhet eller i delar, flyttas, inte heller byggas till, byggas om eller på annat sätt förändras till sin exteriör.

4. I byggnaden får stommen inte rivas, byggas om, göras ingrepp i eller ersättas med andra material. Undantag från förbud mot ingrepp i stomme gäller för håltagningar upp till 30 mm i diameter. Sådana ingrepp får dock inte göras intill varandra.

5. I byggnaden får ingrepp i, eller ändring av, planlösning och fast inredning tillkommen före år 1979 inte göras.

6. Invändiga ytskikt med patina i trapphus 3101 såsom vägg, tak med äldre färglager och dörr, får inte tas bort, övermålas, övertäckas eller på annat sätt förändras. Även underliggande färg- och putsskikt i trapphuset omfattas av skyddsbestämmelsen. Stänkmålningar från 1970-talet runt hiss 2110 i huskropp B får inte tas bort, övermålas, övertäckas eller på annat sätt förändras. Målad bräddörr i rum 1115 liksom omålade

2 (16)

SWEDISH NATIONAL HERITAGE BOARD
RIKSANTIKVARIEÄMBETET

KL

Vårdprogram

SWEDISH NATIONAL HERITAGE BOARD
RIKSANTIKVARIEÄMBETET

Skyddsbestämmelserna
Skeppsholmen och Kastellholmen

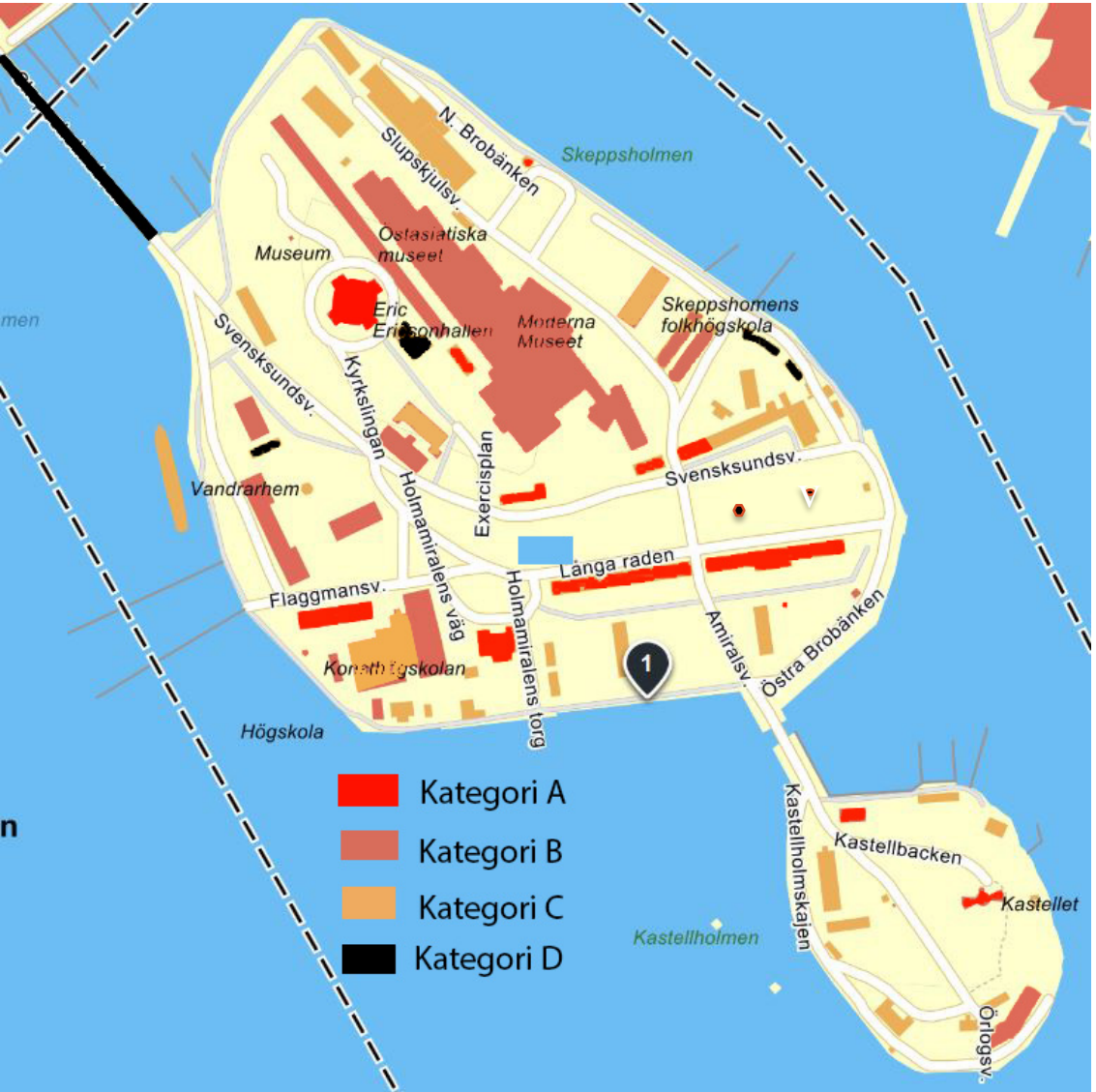

A Exteriör, stomme, plan, fast inredning

B Exteriör, stomme, plan

C Exteriör

D Rivningsförbud, förvanskningsförbud

SWEDISH NATIONAL HERITAGE BOARD
RIKSANTIKVARIEÄMBETET

Exempel på tillståndspliktiga åtgärder

- riva, flytta, bygga om eller bygga till
- göra ingrepp i eller ändra exteriören
- göra ingrepp i eller ändra stommen
- göra ingrepp i eller ändra planlösning
- göra ingrepp i eller ändra fast inredning

SWEDISH NATIONAL HERITAGE BOARD
RIKSANTIKVARIEÄMBETET

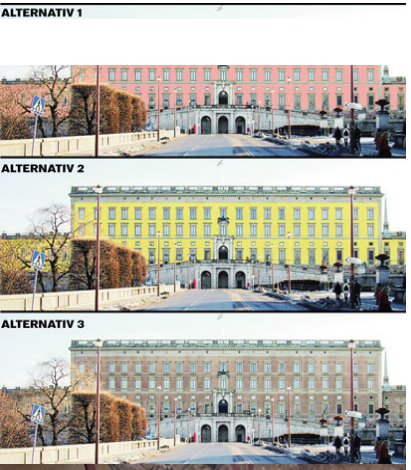

Exempel på tillståndspliktiga åtgärder forts

- vårda, underhålla och konservera byggnadsminnet med material och metoder som inte är anpassade efter byggnadsminnets egenart
- byta material till annat material
- måla om med andra färgtyper, kulörer och pigment än de befintliga, kulturhistoriskt lämpliga materialen
- ta bort, ändra, täcka över eller måla över kulturhistoriskt värdefulla ytskikt

SWEDISH NATIONAL HERITAGE BOARD
RIKSANTIKVARIEÄMBETET

Särskilda skäl förordningen (2013:558) om statliga byggnadsminnen (FSBM)

7 § Om det finns särskilda skäl, får ett statligt byggnadsminne efter tillstånd ändras i strid mot skyddsbestämmelserna. Ett tillstånd till ändring kan förenas med villkor om:

1. utförandet av ändringen,
2. dokumentation av ändringen, och
3. antikvarisk undersökning och medverkan.

Frågan om tillstånd till ändring prövas av Riksantikvarie ämbetet efter ansökan av den myndighet som förvaltar byggnadsminnet. Riksantikvarieämbetets beslut får inte överklagas

SWEDISH NATIONAL HERITAGE BOARD
RIKSANTIKVARIEÄMBETET

Vanligt förekommande tillståndsanprövningar

- Tillgänglighet
- Arbetsmiljö
- Säkerhet
- Energieffektivisering
- Hyresgästkrav/önskemål

Tillståndsansökningar FAQ

- Vad är tillståndspliktigt?

Åtgärder i strid med skyddsbestämmelser

- Var hittar jag information om vilka byggnader som är byggnadsminnen och vilka skyddsbestämmelser som gäller?

Bebyggelseregistret

www.raa.se

Förenklad dimensionering

De allmänna råden i BBR följs fullt ut.

Ofta **olämpligt** för kulturhistoriskt värdefulla byggnader då dimensioneringsmetoden inte tar hänsyn till byggnaders komplexitet samt strävan om att bevara kulturhistoriskt värdefulla byggnaders karaktär och värden.

Analytisk dimensionering

Ett eller flera av de allmänna råd som finns i BBR:s brandskyddsavsnitt uppfylls på ett alternativt sätt.

Bättre möjligheter att ta fram icke standardiserade metoder för att uppnå ett lämpligt brandskydd, samtidigt som man kan bevara byggnadens kulturhistoriska karaktär. Möjlighet till hänsyn till varje byggnads unicitet och behandling därefter, med anpassade och unika lösningar.

Byggnader med kulturvärden kräver anpassade lösningar som också kan tillgodose ett bevarande av byggnaderna och deras kulturvärden!

Anpassade installationer

- Inte skada originalet, reversibilitet.
- Inte påverka upplevelsen av rummet.

Anpassade installationer
Sprinklerhuvuden Nationalmuseum

Inte påverka upplevelsen av rummet

SWEDISH NATIONAL HERITAGE BOARD
RIKSANTIKVARIEÄMBETET

Reversibel vägledande markering Stockholms slott

Inte skada originalet, reversibilitet

SWEDISH NATIONAL HERITAGE BOARD
RIKSANTIKVARIEÄMBETET

Brandskyddsutrustning

Inte påverka upplevelsen av rummet

SWEDISH NATIONAL HERITAGE BOARD
RIKSANTIKVARIEÄMBETET

Brandskyddsutrustning

Inte påverka upplevelsen av rummet

SWEDISH NATIONAL HERITAGE BOARD
RIKSANTIKVARIEÄMBETET

Vadstena slott, statligt byggnadsminne

SWEDISH NATIONAL HERITAGE BOARD
RIKSANTIKVARIEÄMBETET

Brandavskiljande glasparti Vadstena slott

- Inte skada originalet, reversibilitet
- Inte påverka upplevelsen av rummet

Foto: Beata Nordenmark, AIX

SWEDISH NATIONAL HERITAGE BOARD
RIKSANTIKVARIEÄMBETET

Inte skada originalet, reversibilitet

SWEDISH NATIONAL HERITAGE BOARD
RIKSANTIKVARIEÄMBETET

Inte skada originalet, reversibilitet

SWEDISH NATIONAL HERITAGE BOARD
RIKSANTIKVARIEÄMBETET

Inte skada originalet, reversibilitet

SWEDISH NATIONAL HERITAGE BOARD
RIKSANTIKVARIEÄMBETET

Vilken lagstiftning väger tyngst?

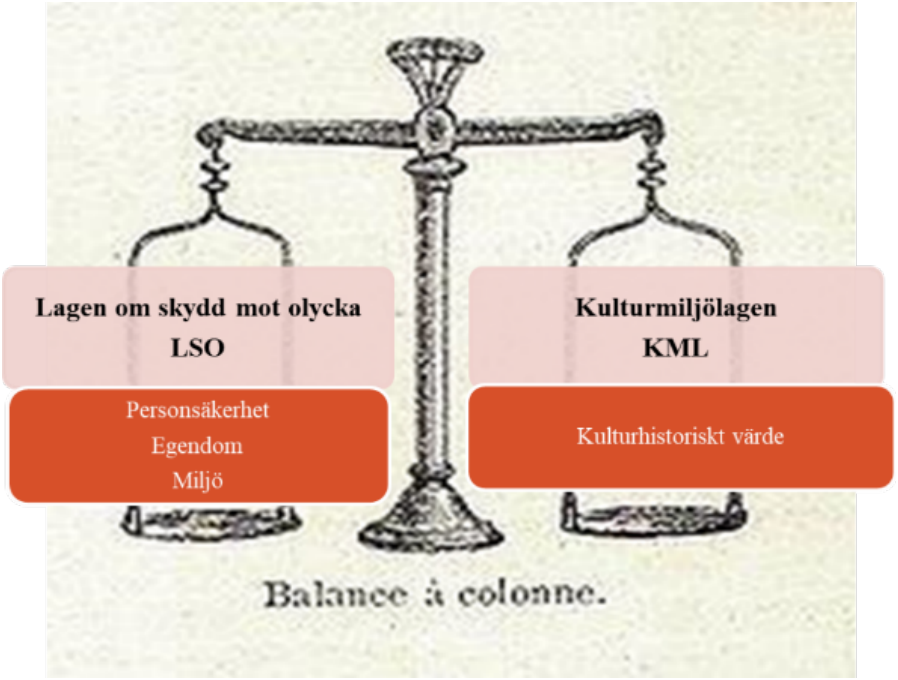

SWEDISH NATIONAL HERITAGE BOARD
RIKSANTIKVARIEÄMBETET

Förstår vi varandra?

Kulturarv
Objekt
§
KML

Kulturhistoriskt
värde
Katastrofplan

Brandskydd
§
LSO
Egendom
Objekt
SBA

SWEDISH NATIONAL HERITAGE BOARD
RIKSANTIKVARIEÄMBETET

Två aktuella domar om utrymningsvägar

Härlövs kyrka, Förvaltningsrätten i Växjö:

Foto: Jorchr, CC-By- SA 3.0

Var det skäligt att kräva utrymning genom ny dörr eller alternativt max 30 personer i lokalen?

Principen om två oberoende utrymningsvägar ska vägas mot påverkan på kulturhistoriska värden samt proportionalitet.

Alternativa lösningar på sakkunnig grund kan tillämpas istället

Principen om mindre ingripande åtgärder som innebär tillfredställande brandsäkerhet (enligt BBR 5:81) ska tillämpas.

SWEDISH NATIONAL HERITAGE BOARD
RIKSANTIKVARIEÄMBETET

Kalmar kyrka, Uppland

Upptagning av brandutrymningsdörr genom medeltida murverk. Avgörande, Kammarrätten i Stockholm:

Avvägning mellan det allmännas intresse av att bevara kyrkobyggnadens kulturhistoriska värde och sökandens intresse av att få ändra byggnadens utformning.

Foto: RAÄ

- Kulturhistoriska värden väger tungt
- Teologiska och liturgiska värden väger tungt men utrymning och brandskydd är ingen sådan fråga.
- Att åtgärden är oåterkallelig, i mening att ursprungsskicket avseende material, byggteknik osv. inte går att återställa talar emot att tillåta åtgärd (HFD 2020 ref 6)

SWEDISH NATIONAL HERITAGE BOARD
RIKSANTIKVARIEÄMBETET

Vägledning för statliga byggnadsminnen 2020

https://www.raa.se/

Tack!